

16. 9. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Princip nemo tenetur se ipsum accusare ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva

Zásada nemo tenetur se ipsum accusare v překladu z latiny znamená, že nikdo není povinen sám sebe obviňovat. Toto pravidlo má samozřejmě i své zakotvení v ústavním pořádku České republiky, konkrétně v zákoně č. [2/1993](#) Sb., kterým je Listina základních práv a svobod. Jedná se o hlavu pátou, čl. 37 odst. 1 - „Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké“, a dále v čl. 40 odst. 4 - „Obviněný má právo odepřít výpověď; tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven“ [1].

Co se týče evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“), tak důkazy získané v rozporu s čl. 3 EÚLP (zákazem mučení) jsou v rozporu s právem na spravedlivý proces, který je definován v čl. 6 EÚLP, jedná se zejména o vynucené výpovědi obviněného pod pohrůžkou či za použití mučení nebo jiného nelidského zacházení. Toto pravidlo je dále hojně rozebíráno a upřesňováno právě v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), která stanoví určité mantinely toho, co je aktivním jednáním k obvinění sebe samého a naopak, co je pouhé pasivní strpění úkonu orgánu činného v trestním řízení.

Prvotní impuls vzešel z rozhodnutí Evropského soudního dvora (dále jen „ESD“) ve věci *Orkem vs. Komise* ze dne 18. 10. 1989 (č. 374/87). Zde se právě řešil požadavek Komise, aby jí společnost *Orkem* poskytla veškeré informace, kterými disponuje a to za účelem vyšetřování možných přečinů proti soutěžnímu právu Evropských společenství. ESD sice respektoval princip zákazu sebeobviňování, ale vymezil jej velice úzce, tedy že Komise může vyžadovat od různých společností jakékoliv informace kromě těch, které směřují či dokonce obsahují přiznání k porušení pravidel v rámci komunitárního soutěžního práva. V tomto konkrétním případě tedy bylo přípustné, aby Komise žádala od společnosti *Orkem* informace o skutkových okolnostech jednání, nicméně žádosti týkající se jakýchkoliv cenových podnětů přípustné nebyly, neboť by vedly k přiznání účasti na zakázaných dohodách o stanovování cen a rozdělení trhů. ESD se v tomto rozhodnutí opřel o nařízení č. 17/62, které bylo nahrazeno nařízením č. 1/2003, ve kterém je zmíněna povinnost společností k aktivní spolupráci týkající se dokazování případného porušení pravidel soutěžního práva. [2]

V tomto rozhodnutí, konkrétně v bodě 30, dále ESD přímo uvedl, že ani EÚLP ani ESLP rozhodně nepodporují právo neobviňovat sám sebe, osobní působnost výše uvedeného čl. 6 EÚLP zredukoval pouze na fyzické osoby. [3]

Výše uvedené rozhodnutí ostře kontrastuje s judikaturou ESLP, konkrétně s prvotním setkáním ESLP s principem nemo tenetur, a tímto je právní věc *Funke vs. Francie* ze dne 25. února 1993 (č. 10828/84). Pan *Funke* byl německým občanem a jako stěžovatel svou stížnost odůvodnil tím, že byl odsouzen za to, že odmítl vydat listiny, které po něm požadovali celníci a dále tvrdil, že francouzské úřady porušily jeho právo sám sebe neobviňovat, toto spatřoval v tom, že proti němu sice nebyla podána obžaloba za trestný čin proti předpisům upravujícím finanční operace se zahraničím, ale bylo proti němu zahájeno trestní stíhání s cílem přinutit ho spolupracovat k usvědčení sebe samého, i když si francouzské úřady mohly vyžádat mezinárodní právní pomoc samy i bez jeho přispění.

ESLP vyslovil v § 44 tohoto rozhodnutí, že „[...] *celní orgány vyprovokovaly usvědčení pana Funkeho, aby získaly určité listiny, o nichž byly přesvědčeny, že musejí existovat, ačkoli si nebyly touto skutečností jisty. Protože nebyly schopny či ochotny si je opatřit jiným způsobem, pokusily se přimět stěžovatele, aby předložil důkazy o trestných činech, které údajně spáchal. Zvláštní rysy celního práva [...] nemohou ospravedlnit takovéto porušení práva každého, “kdo je obviněn z trestného činu”, v mezích samostatného významu tohoto výrazu zakotveného v článku 6, aby mlčel a nepřispíval k obvinění sama sebe. Proto byl článek 6 odst. 1 porušen.*“ [4]

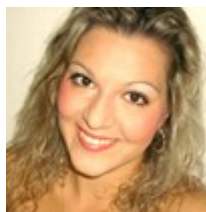
V řízení v právní věci Saunders vs. Spojené království ze dne 17. prosince 1996 (č. 19187/91), ESLP blíže rozvedl zásadu zákazu nucení k sebeobviňování v trestním řízení, která předpokládá prokázání viny obviněnému bez jakýchkoliv důkazů získaných nátlakem či nucením právě proti vůli obviněného a dále je třeba respektovat jeho právo mlčet a k ničemu se nevyjadřovat. Tedy je třeba si tuto zásadu spojit s principem presumpce nevinu obsaženém v článku 6 odst. 2 EÚLP. [5]

Za zcela nejzásadnější je považován rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 11. července 2006 ve věci Jalloh vs. Německo (č. 54810/00). Stěžovatel, pan Abu Bakah Jalloh, viděl porušení čl. 3 i 6 EÚLP, tedy mučení a nelidské zacházení a porušení práva na spravedlivý proces, v nuceném podávání dávidel s cílem zajištění důkazu o spáchání drogového trestného činu.

Stěžovatel si toto dávidlo odmítl vzít dobrovolně, proto mu bylo do těla vpraveno násilným způsobem, kdy jej drželi čtyři policisté a lékař mu aplikoval jednu látku injekčně a druhou prostřednictvím sondy. Následně poté stěžovatel vyzvracel sáček obsahující kokain.

ESLP v bodě 101 tohoto rozhodnutí poprvé konstatoval kritéria tzv. čtyřstupňového testu k principu sám sebe neobviňovat, kdy je třeba hodnotit vždy **a) povahu donucení b) stupeň donucení c) existenci relevantních záruk v trestním řízení a za d) jak je takto získaný důkazní materiál použit.** [6]

Na závěr bych chtěla uvést, že princip zákazu nucení k sebeobviňování v trestním řízení, jako jeden ze základních a stěžejních pravidel trestního procesu vůbec, není neomezený a rozhodně nedodává obviněnému absolutní moc a vládu nad veškerými možnými úkony orgánů činných v trestním řízení, zejména do tohoto práva nemůžeme zahrnovat pouhé pasivní strpění důkazních úkonů. V právním státě funguje určitý obecný zájem společnosti na zjištění a potrestání pachatelů trestné činnosti. Samozřejmě každý případ je individuální a je třeba ho posuzovat jednotlivě, nicméně přiměřené donucení ke strpění úkonů určených k dokazování v rámci trestního řízení není rozhodně porušením zaručených lidských práv a základních svobod.

Sandra Vareninová,

studentka 5. ročníku oboru Právo Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci,
právní asistentka v AK Havel, Holásek & Partners s. r. o.

-----
[1] Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám. 1. vyd. Editor Jaroslav Fenyk. Praha: LexisNexis CZ, 2007, 166 s. ISBN 978-808-6920-252.

[2] Tomáš Fiala. Vyšetřovací pravomoci Evropské komise a Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže z pohledu ochrany základních práv a svobod, Právní rozhledy 21/2007, s. 775.

[3] ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008, 255 s. ISBN 978-807-2017-102.

[4] rozsudek ESLP ve věci Funke vs. Francie ze dne 25. 2. 1993 (č. 10828/84) dostupné na www.beck-online.cz

[5] Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 1687 s.

[6] rozsudek ESLP ve věci Jalloh vs. Německo ze dne 11. 7. 2006 (č. 54810/00) dostupné na www.beck-online.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)